

MANIFEST TRANSREALIZMA

U ovom tekstu želeo bih da predočim stil pisanja naučne fantastike koji nazivam transrealizmom. Transrealizam nije toliko vrsta SF-a koliko vrsta avangardne literature. Smatram da je, u ovom trenutku istorije, transrealizam jedini valjan pristup literaturi.

Transrealista piše o neposrednom opažanju na fantastičan način. Svaka literatura koja ne govori o aktuelnoj realnosti slabašna je i mlitava, a žanr čistog realizma sasvim je istrošen. Kome su još potrebni čisto realistični romani? Oruđa fantastike i naučne fantastike pomažu u zgušnjavanju i intenziviranju realističke proze. Koristeći sredstva fantastike zapravo je moguće manipulirati podtekstom. Uobičajena oruđa SF-a – putovanje kroz vreme, antigravitacija, alternativni svetovi, telepatija itd. – zapravo su simboli arhetipskih načina percepcije. Putovanje kroz vreme je pamćenje, let je prosvetljenje, alternativni svetovi simbolizuju veliku raznolikost individualnih pogleda na svet, a telepatija predstavlja sposobnost totalne komunikacije. Ovo je „trans“ aspekt. Aspekt „realizam“ odnosi se na činjenicu da vredno umetničko delo treba da obrađuje svet onakav kakav je on zapravo. Transrealizam pokušava da se bavi ne samo neposrednom realnošću nego i višom realnošću u koju je život utisnut.

Likovi bi trebalo da budu zasnovani na stvarnim ljudima. Ono što standardni prozni žanr čini tako dosadnim jeste to što su karakteri očigledno proizvodi piščeve volje. Radnje postaju predvidive, a u dijalogu je teško razlučiti koji lik govori. U stvarnom životu, ljudi koje srećemo skoro nikad ne govore ono što želite ili očekujete. Posle neke duge i mučne komunikacije, vrtećete u glavi simulacije svojih poznanika. Ove simulacije nametnute su vam spolja; one ne reaguju na zamišljene situacije kao što biste možda želeli. Dopuštajući ovim simulacijama da vode vaše likove, možete da izbegnete mehaničko zadovoljavanje želja. Suštinski je važno da likovi u izvesnom smislu budu van kontrole, poput stvarnih ljudi – jer šta iko može da nauči čitajući o izmišljenim ljudima?

U transrealističkom romanu, pisac se obično pojavljuje kao stvarni lik, ili je njegova/njena ličnost podeljena na nekoliko karaktera. Na prvi pogled, ovo izgleda egoistički. Ali ja tvrdim da to što neko sebe koristi kao književni lik uopšte nije egoistično. To je, jednostavno, neophodnost. I zaista, ako pišete o neposrednom opažanju, onda – koje je drugo gledište moguće osim sopstvenog? Mnogo je egoističnije koristiti idealizovanu verziju sebe, neko fantastično ja, i dopuštati da ovo para-ja nameće svoju volju gomili popustljivih robova. Transrealistički protagonist nije neka superiorna osoba. Transrealistički protagonist isto je tako neurotičan i slab poput nas samih.

Transrealistički umetnik ne može da predvidi krajnju formu svog dela. Transrealistički roman razvija se organski, kao i sam život. Pisac samo može da izabere karaktere i okruženje, uvede ovaj ili onaj fantastičan element, i da se usmeri na izvesne ključne scene. Idealno bi bilo da transrealistički roman bude napisan u magnovenju, bez nacрта i skica. Ako

pisac tačno zna kako će se njegov/njen roman razviti, onda će i čitalac to lako pogoditi. Predvidiva knjiga nije interesantna. Ipak, knjiga mora da bude skladna. Tačno je, život često nema smisla. Ali ljudi neće čitati knjigu koja nema radnju. A knjiga bez čitalaca nije u potpunosti delotvorno umetničko delo. Uspešan roman bilo koje vrste trebalo bi da uvuče čitaoca u sebe. Kako je moguće napisati takvu knjigu bez nacрта? Analogiju nalazimo u crtanju lavirinta. Crtajući lavirint, čovek ima početak (likovi i okruženje) i izvesne ciljeve (ključne scene). Dobar lavirint tera tragača da dopre do svih ciljeva na suvisao način. Kad crtate lavirint, počnete sa određenim putem, ali ostavljate mnogo praznina gde preostali puteljci mogu da se uključe. Pišući koherentan transrealistički roman, uključićete u tekst izvestan broj neobjašnjivih događaja. Stvari za koje ne znate razloge. Kasnije ćete uklopiti niti tog razgranatog narativa sa čvorištima. Ako nijedno čvorište nije pogodno da mu se određena nit pripopča, vratićete se i stvoriti novo čvorište (uporediti sa brisanjem komada zida u lavirintu). Iako je čitanje linearno, pisanje nije.

Transrealizam je revolucionarna umetnička forma. Glavno oruđe masovne kontrole svesti jeste mit o zajedničkoj realnosti. Ruku pod ruku s tim mitom ide i predstava o „normalnoj osobi“.

Ne postoje normalni ljudi – pogledajte samo svoje rođake, ljude koje najbolje poznajete. Ispod površine, svi su oni pomalo uvrnuti. Pa ipak, konvencionalna proza vrlo često prikazuje normalne ljude u normalnom svetu. Sve dok vas pritiska osećaj da ste vi jedini čudak, osećaćete se loše i mučićete vas griža savesti. Nećete se suprotstaviti vlastima i plašićete se da talasate – kako vas ne bi otkrili. Stvarni ljudi su uvrnuti i nepredvidivi i zbog toga je tako važno upotrebljavati ih kao likove umesto onih nestvarno dobrih ili loših maketa masovne kulture.

Zamisao o razgradnji ideje o zajedničkoj stvarnosti čak je još važnija. Tu su oruđa naučne fantastike posebno korisna. Svaki um je realnost za sebe. Sve dok je moguće ljude varati da veruju u realnost vesti u 18.30, oni se mogu vodati naokolo poput ovaca. „Predsednik“ nas plaši „nuklearnim ratom“, a mi, zalučeni strahom od „smrti“, jurišamo da kupimo „neophodne potreštine“. A zapravo se dešava ovo – vi ugasite TV, nešto čalabrcnete i izađete u šetnju, sa beskrajno mnogo različitih misli i opažanja koji se mešaju sa beskrajno mnogo različitih podataka.

Uvek će biti mesta i za eskapističku literaturu SF žanra. Ali nema nikakvog razloga da ovaj krajnje ograničen i reakcionaran model uslovljava čitavo naše spisateljstvo. Transrealizam je put ka zaista umetničkoj formi naučne fantastike.

(1983)

Izvornik: *The Bulletin of the Science Fiction Writers of America*, #82, zima 1983. Ponovo štampano u *Rukerovim antologijama Transreal!* (WCS Books, 1991) i *Seek!* (*Four Walls Eight Windows*, 1999).

(S engleskog preveo **Borivoj Gerzić**)